I.T. BALTAYEVA

O‘ZBEK TILINING SOHADA QO‘LLANISHI

O'QUV QO'LLANMA

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

BALTAYEVA I.

O'ZBEK TILINING SOHADA QO'LLANISHI

(O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining muvofiqlashtirish kengashi tomonidan jismoniy tarbiya va sport universiteti 61010300 – Sport faoliyati (faoliyat turlari bo'yicha), 60111900 – Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda sport ,60411200 – Menejment (sport tadbirlarini tashkil etish va boshqarish), 60340900 – Psixologiya (sport), 60412500 – Marketing(sport marketingi), 60411200 – Menejment(jismoniy tarbiya va sport menejmenti) 5610500- Sport faoliyati (Adaptiv jismoniy tarbiya va sport) talabalari uchun o'quv qo'llanma sifatida foydalanishlari mumkin).

O'QUV QO'LLANMA

TOSHENT–2023

UO‘K 82-1(075)
KBK 84.1(5O‘zb)ya7

Baltayeva I.
O‘zbek tilining sohada qo‘llanishi. O‘quv qo‘llanma./Toshkent: Lesson Press. 2023, 120 bet.

O‘zDJTSU Kengashining 2021-yil 28 -iyundagi 11-sonli qarori bilan nashrga tavsiya qilingan.

Muallif: O‘zDJTSU O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi I.T.BALTAYEVA

Mas’ul muharrir: Filologiya fanlari nomzodi,dotsent N.N.G’afforov

Taqrizchilar: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbek tili va adabiyoti universiteti professori, pedagogika fanlari doktori R.H.Niyozmetova
O‘z DJTSU Xorijiy tillar kafedrasi dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi F.R.Norboyeva

O‘zbek tilining sohada qo‘llanishi bo‘yicha tayyorlangan o‘quv qo‘llanma jismoniy tarbiya va sport mutaxassisliklarining barcha bakalavr yo‘nalishlari uchun mo‘ljallangan.

Qo‘llanmada fan bo‘yicha olib boriladigan nazariy va amaliy ma’lumotlar talabalar uchun tushunarli, sodda, ilmiy atamalar bilan bayon etilgan.

Nazariy ma’lumotlar og’zaki va yozma nutqni rivojlantirishga yo‘naltirilgan turli-tuman mashqlar, matnlar hamda turli xil topshiriqlar bilan mustahkamlangan. Ular o‘zbek tilidan ta’lim tizimining quyi bosqichlarida talabalarning soha bo‘yicha o‘zlashtirgan bilim va malakalarini yanada chuqurlashtirish hamda kengaytirishga xizmat qiladi.Jismoniy tarbiya universiteti talabalarining egallayotgan ixtisosligini nazarda tutib, sport sohasida qo‘llaniladigan so‘z va birikmalar tahliliga katta o‘rin berilgan.

Qo‘llanmadan universitetlarning jismoniy tarbiya va sport fakultetlari talabalari hamda soha mutaxassislari foydalanishlari mumkin

ISBN 978-9910-747-38-8

© **Baltayeva I., 2023**

KIRISH

Jismoniy tarbiya va sport yo‘nalishi 1-bosqich talabalari "O‘zbek tilining sohada qo‘llanishi" fanini o‘qitish konsepsiyasida o‘zbek tilida soha bo‘yicha nutqiy kompetentlikni oshirish, mutaxassislikka oid og‘zaki va yozma nutqda sohaviy terminlarni samarali qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish, talabalarga soha bo‘yicha egallagan bilimlarni yozma va og‘zaki ravishda Davlat tilida ifoda etish malakalarini takomillashtirish; sohada qo‘llanadigan terminlar, asosiy tushunchalar, nutq uslublari, xususan, sohada ilmiy va rasmiy uslub imkoniyatlaridan foydalanish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko‘nikmasini hosil qilish nazarda tutiladi

O‘quv qo‘llanma O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi 2019-yil 21-oktyabrdagi PF-5850-sonli farmoni,Vazirlar mahkamasining 2019-yil 11-dekabrdagi “O‘zbek tilining davlat tili sifatida qo‘llanilishini kengaytirish, ilmiy tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlash, o‘qitish metodikasini takomillashtirish bo‘yicha 2019-2020 yillarga mo‘ljallangan chora-tadbirlar Dasturi”ga hamda ”2020-2030 - yillarda o‘zbek tilini rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi” ning asosiy yo‘nalishlarida belgilangan vazifalar doirasida ishlab chiqildi.

Fan oliy ta’limda endigina o‘qitishga kiritildi, shu sababli, uni sportchi talabalarga o‘qitishning o‘ziga xos talab va qiyinchiliklari mavjud. Bunda so‘z ustida ishlash, atamalarning o‘zbek tilidagi muqobil tarjimasini to‘g‘ri qo‘llash, o‘rganilayotgan so‘z va so‘z shakllarini to‘g‘ri talaffus qilish hamda yozish, ixtisoslikka oid terminologiya va leksikani grammatik jihatdan to‘g‘ri shakllantira bilishning o‘rni va ahamiyati nihoyatda muhim ekanligi mazkur qo‘llanmaning yaratilishiga turtki bo‘lgan.

O‘quv qo‘llanma Fan dasturiga muvofiq tayyorlangan bo‘lib, undan mavzular bo‘yicha grammatik qoidalar, turli topshiriqlar, matnlar, testlar, talabalar bilimini tekshirish uchun savollar o‘rin olgan.

Fanni o‘qitishning maqsadi va vazifalari, til va tafakkur, til va ma’naviyat, Davlat tili tushunchasi va o‘zbek tili haqidagi Davlat qonunlari,

7.G'afforov N.N. Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirishda fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyati mazmuni. Monografiya."Iqtisod-moliya" nashriyoti.Toshkent,2017-yil.

8. O'zbek tilining izohli lug'ati(5 jildlik).-Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2005-2008.

9. Boltayeva I. Adabiyotda vorisiylik muammosi. Monografiya. "Muharrir" nashriyoti, 2020 .

10. Radjapov B.S., Ayxodjayeva M.S., Xusnutdinova T,N. O'zbek tili(o'quv qo'llanma) Jismoniy tarbiya instituti 1-kurs talabalari uchun.O'zDJTI, 1994 .

11.Айходжаева М.С., Ахмедова Х.О. Русско-узбекский тематический словарь спортивных терминов.I и II части.Т.,2010.

12. Tog'ay Murod.Ot kishnagan oqshom. "Sharq" nashriyot-matbaa konsernining bosh tahririyati.Toshkent.1994.

13. Tog'ay Murod.Yulduzlar mangu yonadi. "Sharq" nashriyot-matbaa konsernining bosh tahririyati.Toshkent.1994.

14. Soyim Is'hoq.Ko'klam adog'ida kuz.Roman.Toshkent.2018.

15. O'tkir Hoshimov.Dunyoning ishlari: Qissa va hikoyalar.- T.: "Yangi asr avlodi", 2015. - 336 b.

16. Abdulla Oripov. Adolat ko'zgusi. She'rlar. "Sharq" nashriyot-matbaa konsernining bosh tahririyati.Toshkent.2010.

Internet saytlari

17.http://www.stat.uz/ – O'zbekiston respublikasi davlat statistika qo`mitasi.

18.http://www.press-service.uz/– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining matbuot xizmati.

19. http://www.lex.uz/– O`zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma`lumotlari milliy bazasi.

20. http://www.uzreport.com/–Axborot agentligi.

21. http://uza.uz/– O'zbekiston Milliy axborot agentligi.

22. https://lex.uz/docs

23. http://library.ziyonet.uz/-ta'lim portal

24. http://sahifa.tj/uzbeksko-russkiy.aspx-Uzbeksko-russkiy perevodchik

MUNDARIJA

KIRISH 3

TIL VA TAFAKKUR, TIL VA MA'NAVIYAT. «DAVLAT TILI» TUSHUNCHASI 5

TIL VA YOZUV MASALALARI 20

O'ZBEK ADABIY TILI ME'YORLARI 30

O'ZBEK - LOTIN ALIFBOSINING IMLO QOIDALARI 43

SPORT SOHASIGA OID ATAMALARNING O'ZIGA XOSLIGI 57

MATN VA UNING TURLARI 66

NUTQ USLUBLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.......... 77

SOHA BO'YICHA BELGILANGAN MAVZU ASOSIDA ILMIY TADQIQOT OLIB BORISH JARAYONLARI 95

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI 116

7.G'afforov N.N. Oliy ta'lim
samaradorligini oshirishda fuqaroli
mazmuni. Monografiya."Iqtisod-
8. O'zbek tilining izohli l
ensiklopediyasi, 2005-200
9. Boltayeva I
"Muharrir" nashri
10. Radja
tili(o'quv
uchun

OHADA

I

ANMA

TILI»

..........3

Muharrir: M.Talipova
Musahhih: I.Tursunova
Kompyuterda tayyorlovchi: G.Ibragimova

Bosishga ruxsat etildi 15.12.2023.
Qog'oz bichimi 60x84 $^{1}/_{16}$. TIMES garniturasi
Shartli bosma tabog'i 7,2. Nashr tabog'i 6,2
Adadi 50. Buyurtma № 15-12.

«LESSON PRESS» MCHJ nashriyoti
Toshkent, Komolon ko'chasi, Erkin tor ko'chasi, 13

«IMPRESS MEDIA» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent sh. Qushbegi ko'chasi, 6-uy.

O'ZBEK TILINING SOHADA QO'LLANISHI

O'QUV QO'LLANMA

Muharrir: M.Talipova
Musahhih: I.Tursunova
Kompyuterda tayyorlovchi: G.Ibragimova

Bosishga ruxsat etildi 15.12.2023.
Qog'oz bichimi 60x84 $^1/_{16}$. TIMES garniturasi
Shartli bosma tabog'i 7,2. Nashr tabog'i 6,2
Adadi 50. Buyurtma № 15-12.

«LESSON PRESS» MCHJ nashriyoti
Toshkent, Komolon ko'chasi, Erkin tor ko'chasi, 13

«IMPRESS MEDIA» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent sh. Qushbegi ko'chasi, 6-uy.